

Nye foranstaltningsdomme i 2018

Resumé

Der blev i 2018 afsagt 811 foranstaltningsdomme. Disse domme angår 803 personer, idet otte personer er blevet idømt en foranstaltningsdom to gange i løbet af året.

66 pct. af foranstaltningsdommene angår psykisk syge, 17 pct. mentalt retarderede og 17 pct. mangelfult udviklede.

Andelen af domme uden tidsbegrænsning er størst for de psykisk syge (45 pct.), lidt lavere for mentalt retarderede og mangelfuldt udviklede m.v. (41 pct.).

Ifølge bestemmelserne i straffelovens § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2 skal der i almindelighed ikke fastsættes længstetid i foranstaltningsdomme, der vedrørende drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig vold, trusler efter § 266, brandstiftelse, voldtægt mv. Hvorvidt en forbrydelse er omfattet af bestemmelserne, f.eks. har karakter af en alvorlig voldsforbrydelse, afhænger af en konkret vurdering af forbrydelsens beskaffenhed og omstændigheder.

Ifølge rapportens opgørelser angår de foranstaltningsdomme, der er idømt i 2018, og hvor der ikke er fastsat en længstetid, i alle tilfælde en lovovertrædelse, som hører under – eller ud fra en konkret vurdering kan vurderes at høre under – kriminalitetstyperne nævnt i straffelovens § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2.

Med udgangspunkt i dommens hovedforhold ses, at for både psykisk syge og mangelfuldt udviklede er de tre hyppigste kriminalitetstyper vold og trusler mod offentligt ansatte, simpel vold og trusler, mens at de tre oftest forekommende kriminalitetstyper for mentalt retarderede er vold og trusler mod offentligt ansatte, simpel vold og alvorligere vold. Trusler er den fjerde største kriminalitetstype for mentalt retarderede.

Indhold

1	Indledning	4
2	Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme	5
3	Foranstaltningsdomme og den dømtes mentale tilstand	8
4	Tidsbegrænsning og foranstaltningens art	9
5	Tidsbegrænsning og kriminalitetens art	12
6	Længstetider for ophold	12

Indledning

I forbindelse med en lovændring vedrørende tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 blev det besluttet, at der løbende skal indsamles oplysninger om domme, afsagt efter lovens ikrafttræden 1. juli 2000, således at Retsudvalget kan holdes orienteret om udviklingen på området.

Den foreliggende statistik omhandler domme, der er afsagt i perioden fra d. 1. januar 2018 til d. 31. december 2018. Der er tidligere udarbejdet redegørelser om domme for perioden 1. juli 2000 til 31. december 2017¹.

I dette notat belyses udviklingen separat for de psykisk syge (jf. straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt.), de mentalt retarderede (straffelovens § 16, stk. 1, 2. pkt. og straffelovens § 16, stk. 2) samt personer, der henhører under straffelovens § 69 – i det følgende rubriceret under betegnelsen ”mangelfuldt udviklede m.v.”

Data til brug for undersøgelsen stammer fra Det Centrale Kriminalregister.

¹ Der blev ikke udarbejdet en separat redegørelse for domme afsagt i 2009. Der er i anden forbindelse indhentet og bearbejdet oplysninger om foranstaltningsdomme i 2009, som indgår i de øvrige årlige redegørelser.

2

Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme

I 2018 blev der afsagt i alt 811² foranstaltningsdomme, jf. tabel 1. De 811 domme angår 803 personer, idet otte personer er blevet idømt en foranstaltningsdom to gange i løbet af 2018.

Af tabellen ses også, at antallet af foranstaltningsdomme steg fra 2001 frem til 2006. Faldet i 2007 er antagelig relateret til retsreformen, og de efterfølgende år viser da også en stigning i antallet af domme frem til 2011³, hvorefter perioden er præget af henholdsvis stabilitet og fald i antallet af domme. Antallet af domme i 2018 er dog lidt højere end de to foregående år.

² Det bemærkes, at seks af de domme, rapporten omhandler, fortsat var under anke, da rapporten blev skrevet.

³ Det mindre fald, der ses i 2009, skyldes antagelig, at data for det år først er blevet udtrukket fra Det Centrale Kriminalregister i 2013. Personer, der efter dommen er døde, slettes i Det Centrale Kriminalregister efter senest to år, hvilket betyder, at sådanne tilfælde i større omfang vil mangle blandt domme vedrørende 2009.

Tabel 1Udvikling i antallet af foranstaltningsdomme samt i andelen af domme uden tidsbegrænsning.⁴

	Antal	Andel uden tidsbegrænsning
2001	362	43,1 % (156)
2002	460	44,3 % (204)
2003	528	42,2 % (223)
2004	579	38,3 % (222)
2005	685	39,6 % (271)
2006	749	37,5 % (281)
2007	591	37,9 % (224)
2008	680	37,8 % (257)
2009	662	42,6 % (282)
2010	857	35,8 % (307)
2011	924	38,3 % (354)
2012	885	38,3 % (339)
2013	868	39,1 % (339)
2014	907	40,8 % (370)
2015	835	41,7 % (348)
2016	779	40,2 % (313)
2017	772	40,0 % (309)
2018	811	43,6 % (354)

⁴ Når antallet af nye foranstaltningsdomme, der er afsagt i de enkelte år, afviger en smule fra de tal, der er anført i rapporterne for de enkelte år, skyldes det ankesager, idet ankesager, der først er afgjort det efterfølgende år, og som har ført til ændring af dommen i 1. instans, henføres til året for dommen i 2. instans.

I en tidligere undersøgelse fra Justitsministeriets Forskningskontor belyses udviklingen i foranstaltningsdomme 1981-2012, idet der ses på, hvilke forhold der har haft betydning for stigningen i antallet af domme set over hele perioden.⁵ Undersøgelsen viser, at væksten i antallet af foranstaltninger primært beror på flere sager vedrørende vold, herunder især flere sager vedrørende vold eller trusler mod offentligt ansatte. Undersøgelsen viser desuden, at væksten i lidt højere grad beror på domme for forhold, der er begået under en indlæggelse på psykiatrisk hospital eller under et andet psykiatrisk behandlingsforløb, end på domme for lovovertrædelser, der er begået, mens den dømte ikke havde kontakt med psykiatrien. En del af væksten vurderes at bero på en øget anmeldelsestilbøjelighed for vold i arbejdslivet. I rapporten nævnes også, at en øget screening antageligt har betydning for væksten i domme til mangelfuldt udviklede m.v. Endelig påpeges, at lovændringen fra 2000 med indførelse af længstetider og nye krav om kontrol og opfølgning, kan have bevirket en øget påpasselighed med at registrere lovovertrædelser under foranstaltningen, hvilket kan have indebåret, at der hyppigere gives nye sanktioner til nogen, der allerede er underkastet en foranstaltning.

Af tabel 1 ses desuden, at andelen af domme uden tidsbegrænsning ikke varierer markant eller i en entydig retning hen over perioden.

⁵ Jørgensen, T.T. (2014): "Udviklingen i domme til foranstaltning."

3 Foranstaltningsdomme og den dømtes mentale tilstand

Af de 811 domme i 2018 angår 532 (svarende til 66 pct.) psykisk syge, 141 (17 pct.) mentalt retarderede og 138 (17 pct.) mangelfuldt udviklede. 15 af de 141 personer, der er mentalt retarderede, er det i højere grad (straffelovens § 16 stk. 1, 2. pkt.).

Tabel 2

Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens længstetid og de dømtes mentale tilstand.

	Psykisk syge		Mentalt retarderede		Mangelfuldt udviklede m.v.	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Ingen længstetid	240	45 %	58	41 %	56	41 %
2 år			1	1 %		
3 år	5	1 %	15	11 %	2	1 %
5 år	287	54 %	67	48 %	80	58 %
I alt	532	100 %	141	100 %	138	100 %

Af tabel 2, der angår dommens eventuelle tidsbegrænsning, fremgår der, at langt de fleste af de tidsbegrænsede domme har en længstetid på fem år, mens kun en enkelt dom har en længstetid under tre år. Af tabellen fremgår det desuden, at andelen af domme uden tidsbegrænsning er lidt større for de psykisk syge (45 pct.) end for mentalt retarderede og mangelfuldt udviklede m.v. (41 pct.).

4

Tidsbegrænsning og foranstaltningens art

Ifølge lovændringen fra 2000 skal der – medmindre kriminaliteten er af den karakter, der fremgår af straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2, jf. det senere – fastsættes en længstetid for foranstaltningen på fem år, såfremt foranstaltningen medfører eller giver mulighed for, at den dømte anbringes eller indlægges i institution. I sager, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, skal der fastsættes en længstetid, som ikke må overstige tre år. I de sager, der vedrører de i straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2 nævnte former for kriminalitet, jf. det senere, fastsættes i almindelighed ikke en længstetid.

Af de i alt 532 domme, som angår psykisk syge personer, giver 498 mulighed for indlæggelse, mens 30 domme medfører, at den dømte skal anbringes på hospital/institution, jf. tabel 3. Af de i alt 528 domme, der medfører eller kan medføre indlæggelse/anbringelse, er der for 240 domme (svarende til 45 pct.) ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen, jf. bestemmelserne i straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2. Af de resterende domme, der medfører eller kan medføre indlæggelse, har de 287 ud af 288 domme en længstetid på fem år i overensstemmelse med ordlyden af bestemmelserne i § 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1. I ét tilfælde er længstetiden fastsat til 3 år. De resterende fire domme giver ikke mulighed for indlæggelse, og der er fastsat en længstetid på tre år.

Tabel 3

Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for indlæggelse		4		4
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for indlæggelse	75	1	167	243
Behandling med mulighed for indlæggelse	138		117	255
Anbringelse på hospital/institution	27		3	30
I alt	240	5	287	532

Med hensyn til de mentalt retarderede er der afsagt 99 domme, som giver mulighed for anbringelse, jf. tabel 4. Der er desuden afsagt 26 anbringelsesdomme. Af de i alt 125 domme, der medfører eller kan medføre anbringelse, er der for 58 domme (svarende til 46 pct.) ikke fastsat længstetid for foranstaltningen.

Som nævnt, skal der i domme, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse, fastsættes en længstetid, der ikke må overstige tre år, hvilket også i alle tilfælde er sket for disse i alt 16 domme vedrørende mentalt retarderede, hvoraf en enkelt har en længstetid på to år.

Det bemærkes, at der er en enkelt foranstaltningsdom, som lyder på behandling med mulighed for indlæggelse. Dette er en type foranstaltning, der typisk alene anvendes ved psykisk syge og mangelfuldt udviklede m.v.

Tabel 4

Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	2 år	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for anbringelse		1	15		16
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for anbringelse	38			60	98
Behandling med mulighed for indlæggelse				1	1
Anbringelse på hospital/institution	7			3	10
Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	12			3	15
Anbringelse i sikret afdeling/institution	1				1
I alt	58	1	15	67	141

Af de 138 domme, som angår personer med mangelfuld udvikling m.v., er der to anbringelsesdomme, og 134 domme som kan medføre indlæggelse, jf. tabel 5. I 56 ud af de 136 domme, der kan medføre indlæggelse/anbringelse, er der ikke fastsat længstetid. Dette svarer til 41 pct., hvilket er en mindre andel end for de psykisk syge og de mentalt retarderede. En enkelt sag med mulighed for indlæggelse har en længstetid på 3 år.

I de to domme, der ikke giver mulighed for indlæggelse/anbringelse, er der fastsat en længstetid på fem år for begge.

Tabel 5

Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling <i>uden</i> mulighed for indlæggelse		1		1
Tilsyn/ambulant behandling <i>med</i> mulighed for indlæggelse	34	1	67	102
Behandling med mulighed for indlæggelse	21		12	33
Anbringelse på hospital/institution	1		1	2
I alt	56	2	80	138

5

Længstetider for ophold

Hvis der idømmes en foranstaltning efter straffelovens § 69, som medfører eller giver mulighed for anbringelse i institution eller på hospital, jf. straffelovens § 69 a, stk. 1 og stk. 2, skal der i alle tilfælde fastsættes en længstetid for opholdet. Længstetiden for opholdet kan – uanset en eventuel længstetid for foranstaltningen – i almindelighed ikke overstige ét år.

Tabel 6 vedrører de domme, hvor der skal fastsættes en længstetid for opholdet. Som det fremgår af tabellen, er der i 114 af de i alt 136 domme fastsat en længstetid for opholdet på højst ét år. I 22 tilfælde, hvor der gives mulighed for indlæggelse, er der ikke fastsat en længstetid for opholdet.

Tabel 6

Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetiden for ophold for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	1 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for indlæggelse	13	88	101
Behandling med mulighed for indlæggelse	8	25	33
Anbringelse i hospital/institution	1	1	2
I alt	22	114	136

6

Tidsbegrænsning og kriminalitetens art

Der skal i almindelighed ikke fastsættes længstetid i sager, der vedrører drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig voldsforbrydelse, trusler efter § 266, brandstiftelse, voldtægt eller anden alvorlig seksualforbrydelse eller forsøg på en af disse forbrydelser, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2. Hvorvidt en forbrydelse er omfattet af bestemmelserne, f.eks. har karakter af en alvorlig voldsforbrydelse, afhænger af en konkret vurdering af forbrydelsens beskaffenhed og omstændigheder. I sager, der angår andre former for kriminalitet, skal der som udgangspunkt fastsættes en længstetid.

Tabel 7

Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for psykisk syge.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Voldtægt m.v.	4		1	5
Blufærdighedskrænkelser		1	6	7
Vold/trusler mod off. ansatte	53	2	102	157
Drab	5			5
Forsøg på drab	8		1	9
Simpel vold	10	1	42	53
Alvorligere vold	34		8	42
Vold i øvrigt	4		1	5
Kvalificeret brandstiftelse	4			4
Brandstiftelse i øvrigt	24		3	27
Frihedsberøvelse	2			2
Trusler	47		20	67
Tyveri	2		30	32
Røveri	37		2	39
Andre formueforbrydelser	1		16	17
Andre straffelovovertrædelser	2		25	27
Særlovovertrædelser	3	1	30	34
I alt	240	5	287	532

I tabel 7 er foranstaltningsdomme, som er idømt psykisk syge personer, fordelt efter kriminalitetens art. I tilfælde af, at personen er dømt for flere forhold, er det den alvorligste lovovertrædelse, sagen kategoriseres efter. Det skal bemærkes, at Justitsministeriets Forskningskontor i visse tilfælde har ændret den kategorisering, som politiet har foretaget, således at de former for lovovertrædelser, der er nævnt i straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2, prioriteres over øvrige lovovertrædelser.⁶

Der er i intet tilfælde af de sager, som angår drab, kvalificeret brandstiftelse eller frihedsberøvelse fastsat en længstetid for foranstaltningen. I en enkelt sag omhandlende voldtægt er der fastsat en længstetid på 5 år. Det samme gør sig gældende for én sag vedrørende forsøg på mandrab og én sag vedrørende vold i øvrigt.⁷ I en mindre del af sagerne vedrørende røveri (fem pct.) er der fastsat en længstetid, mens det drejer sig om 30 pct. i sager vedrørende trusler (straffelovens § 266 og §123), 11 pct. i sager om brandstiftelse i øvrigt og i 19 pct. i sager om alvorlig vold.

For så vidt angår vold eller trusler mod offentligt ansatte og simpel vold (straffelovens § 244) er der i hovedparten af sagerne fastsat en længstetid. For sager angående tyveri og andre formueforbrydelser⁸, andre straffelovsovertrædelser⁹ samt særlovsovertrædelser¹⁰ er der i alle eller næsten alle tilfælde fastsat en længstetid. Endelig ses af tabellen, at der er fastsat en længstetid i alle sager om blufærdighedskrænkelser.

Vedrørende kriminalitetens art, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2, og straffelovens § 69 a, stk. 2, og eventuel fastsættelse af længstetider følger dommene – både for de mentalt retarderede (tabel 8) og de mangelfuldt udviklede m.v. (tabel 9) – i høj grad den fordeling, som er beskrevet for de psykisk syge.

⁶ Sidstnævnte prioritering har været anvendt siden 2013. Ændringen betyder, at andelen af sager, der vedrører trusler, bliver relativ stor, idet den nu prioriteres over eksempelvis simpel vold (straffelovens § 244) og vold og trusler mod offentligt ansatte (straffelovens § 119).

⁷ Sagerne under kategorien 'vold i øvrigt' angår i alle tilfælde forvoldelse af fare for liv eller legeme (straffelovens § 252).

⁸ Af sagerne under kategorien 'andre formueforbrydelser' angår syv hærværk (straffelovens § 291), én hæleri (straffelovens § 290), seks brugstyveri af personbil (straffelovens § 293 a), ét mandatsvig (straffelovens § 280), ét brugstyveri (straffelovens § 293) og én sag om moms, skatte og toldsvig (straffelovens § 289).

⁹ Sagerne under kategorien 'andre straffelovsovertrædelser' vedrører straffelovens §§ 119, stk. 3, 171, 191, 192a, 161, 165, 264 og 132

¹⁰ Særlovsovertrædelserne angår lov om euforiserende stoffer, våbenloven, udlændingeloven, færdselslovens bestemmelser om spiritus- og promillekørsel, dyreværnsloven samt lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning.

Tabel 8

Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for mentalt retarderede.

	Ingen længstetid	2 år	3 år	5 år	I alt
Voldtægt	5				5
Blufærdighedskrænkelser	1		2	4	7
Andre seksualforbrydelser				1	1
Vold/trusler mod off. ansatte	19		2	20	41
Simpel vold	2	1	6	20	29
Alvorligere vold	11		1	2	14
Vold i øvrigt	1			1	2
Kvalificeret brandstiftelse	1				1
Brandstiftelse i øvrigt	7				7
Trusler	7			5	12
Tyveri			2	4	6
Røveri	4				4
Andre formueforbrydelser				3	3
Andre straffelovovertrædelser				4	4
Særlovovertrædelser			2	3	5
I alt	58	1	15	67	141

Tabel 9

Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid for mangelfuldt udviklede m.v.

	Ingen længstetid	3 år	5 år	I alt
Voldtægt	1		1	2
Samleje med barn	1			1
Blufærdighedskrænkelser			4	4
Vold/trusler mod off. ansatte	19		24	43
Simpel vold	2		11	13
Alvorligere vold	6		2	8
Særlig alvorlig vold	1			1
Vold i øvrigt	1		5	6
Brandstiftelse i øvrigt	4		1	5
Frihedsberøvelse			1	1
Trusler	13	1	7	21
Tyveri	1		8	9
Røveri	5		1	6
Andre formueforbrydelser			5	5
Andre straffelovovertrædelser	1	1	6	8
Særlovovertrædelser	1		4	5
I alt	56	2	80	138

Nye foranstaltningsdomme i 2018

Forfatter

Justitsministeriet Forskningskontor

Dato

December 2019

Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Telefon

72 26 84 00

Email

jm@jm.dk

ISSN

2245-7771